

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2020

I. Úvod

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej „ministerstvo“) predkladá Informatívnu správu o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2020 (ďalej „správa“) na rokovanie vlády Slovenskej republiky, čím plní úlohu č. B.2 stanovenú ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky uznesením č. 527 z 3. októbra 2012 k Informatívnej správe o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za I. polrok 2012.

Účelom tejto správy je informovať o stave v oblasti vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za obdobie roka 2020. Informácie uvedené v správe vychádzajú z výsledkov kontrolnej činnosti realizovanej v sledovanom období inšpektorátmi práce, Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej „ústredie práce“) a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej „úrad práce“). Zistenia za rok 2020 sú prezentované v porovnaní s výsledkami činnosti v predmetnej oblasti za predchádzajúce štyri kalendárne roky.

Správa obsahuje aj informácie od orgánov štátnej správy, ktoré pri výkone kontroly nelegálneho zamestnávania spolupracujú s kontrolnými orgánmi, a to Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru a krajských riaditeľstiev Policajného zboru.

II. Východiská vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania – zmeny v predmetnej oblasti uskutočnené v roku 2020

Kompetencia výkonu kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je zverená kontrolným orgánom, ktorými sú inšpektoráty práce, ústredie práce a úrad práce.

Pojmové vymedzenie nelegálnej práce, nelegálneho zamestnávania, zákazu vykonávania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a výkonu kontroly obsahuje zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon č. 82/2005 Z. z.“).

Dôležité zmeny v oblasti vyhľadávania a potierania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v roku 2020 predstavuje zmena zákona č. 82/2005 Z. z. účinná od 1. januára 2020.

V tejto súvislosti došlo k rozšíreniu negatívneho vymedzenia pojmu nelegálneho zamestnávania. Za nelegálne zamestnávanie sa tak už nepovažuje situácia, ak pre právnickú osobu, ktorá je spoločnosťou s ručením obmedzeným a ktorá má najviac jedného spoločníka, ktorý je fyzickou osobou, vykonáva prácu príbuzný v priamom rade, súrodenec alebo manžel tejto fyzickej osoby alebo tohto spoločníka, ak tento príbuzný v priamom rade, súrodenec alebo manžel je dôchodkovo poistený, je poberateľom dôchodku podľa osobitných predpisov

alebo je žiakom alebo študentom do 26 rokov veku. Obdobné vymedzenie sa vzťahuje aj na priestupok nelegálnej práce.

Významný vplyv na problematiku nelegálneho zamestnávania mala pandémia ochorenia COVID-19.

Táto pandémia má celospoločenský dosah a nepochybne mala vplyv aj na činnosť príslušných kontrolných orgánov v danom období, a to najmä v počte uskutočnených výkonov kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania, vrátane počtu zistení tohto protiprávneho konania.

Z hľadiska legislatívnych zmien možno za jeden z faktorov vplývajúcich na počet odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín považovať aj tie súvisiace s legalizáciou pobytu tejto skupiny osôb počas krízovej situácie spôsobenej ochorením COVID-19. Týka sa to napríklad prípadov predĺžovania platnosti prechodného pobytu, trvalého pobytu alebo tolerovaného pobytu, ktorý by inak uplynul počas mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu vyhláseného v súvislosti s ochorením COVID-19, prípadov oprávnenia štátneho príslušníka, ktorý legálne vstúpil na územie Slovenskej republiky a nemá udelený pobyt podľa zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o pobyte cudzincov“) zdržiavať sa na území Slovenskej republiky až do uplynutia jedného mesiaca od odvolania krízovej situácie a prípadov predĺženia lehôt súvisiacich s pominutím účelu, na ktorý bol štátnemu príslušníkovi tretej krajiny udelený prechodný pobyt.

Nemožno opomenúť ani pokračujúci vplyv novely zákona č. 82/2005 Z. z. účinnej od 1. januára 2018, ktorou došlo k zmierneniu skutkovej podstaty nelegálneho zamestnávania spočívajúceho v oneskorenom prihlásení zamestnancov do registra poisťencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne.

Za nelegálne zamestnávanie sa teda už nepovažuje situácia, kedy zamestnávateľ prihlási svojho zamestnanca najneskôr do siedmich dní od začatia vykonávania práce, pokiaľ sa u neho v tejto lehote neuskutoční kontrola dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania zo strany kontrolných orgánov.

Zároveň došlo touto novelou zákona č. 82/2005 Z. z. k zakotveniu zbavenia sa zodpovednosti za nelegálne zamestnávanie, uplatniteľného na základe žiadosti podanej Národnému inšpektorátu práce, kedy sa každá právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá je podnikateľom, v prípade preukázania splnenia zákonných podmienok môže zbaviť zodpovednosti za nelegálne zamestnávanie.

III. Kontrolná činnosť a zistenia orgánov inšpekcie práce

Výkon inšpekcie práce zameranej na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bol v roku 2020 realizovaný v rámci:

- plánovaných celoslovenských a krajských úloh, ako aj
- mimoriadnych úloh,

- prešetrovania podaní právnických a fyzických osôb,
- následnej kontroly plnenia nariadených opatrení,
- vyšetrovania udalostí (pracovných úrazov a chorôb z povolania),
- spolupráce s inými orgánmi.

Kontrola osôb nachádzajúcich sa na pracovisku zamestnávateľa sa realizuje jednak ako samostatný výkon inšpekcie práce zameraný výlučne na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania, ale väčšinou ako súčasť výkonov inšpekcie práce zameraných na dodržiavanie pracovnoprávných predpisov, predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a predpisov upravujúcich oblasť sociálnej legislatívy v doprave.

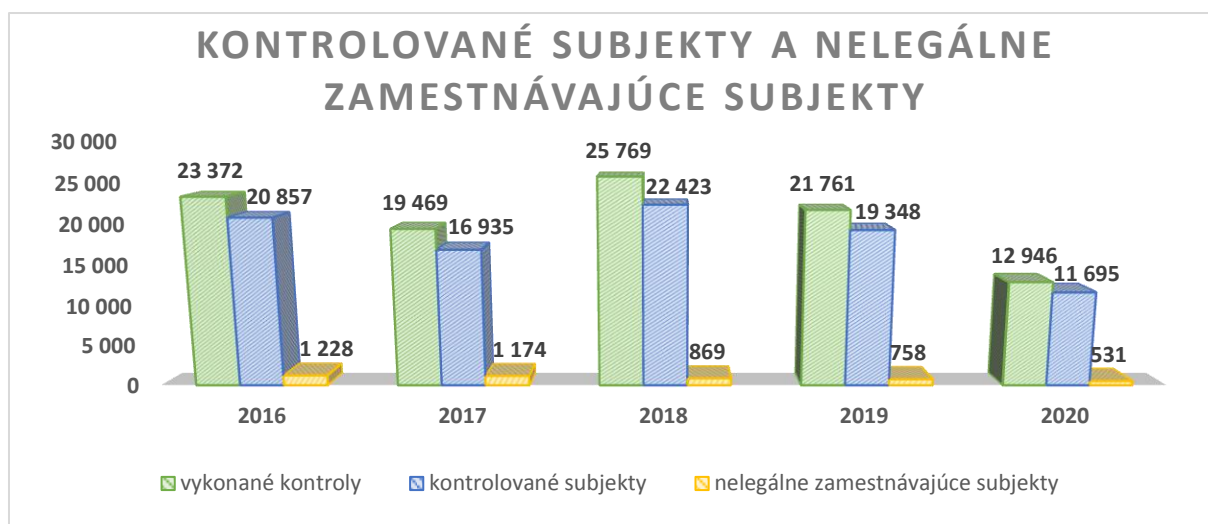
V sústave inšpekcie práce taktiež pôsobia inšpektori práce vykonávajúci prevažne kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania (ďalej „IKNZ – KOBRA“). Títo inšpektori práce pôsobili od 1. októbra 2013 na útvaroch kontroly nelegálneho zamestnávania – KOBRA. Išlo o špecializované tímy inšpektorov práce, ktoré vykonávali v prevažnej miere kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Od 9. októbra 2017 boli v rámci organizačnej zmeny útvary kontroly nelegálneho zamestnávania – KOBRA transformované na oddelenia kontroly nelegálneho zamestnávania. Odo dňa 1. augusta 2020 boli inšpektori práce vykonávajúci prevažne kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania zaradení do oddelení pracovnoprávných vzťahov so samostatným vykazovaním výkonov. Od 1. januára 2021 boli títo inšpektori práce plne integrovaní do oddelení pracovnoprávných vzťahov s jednotným vykazovaním výkonov.

Inšpektori práce IKNZ – KOBRA realizovali svoju činnosť okrem bežného pracovného času aj v popoludňajších a nočných hodinách, počas víkendov a sviatkov. Výsledky ich činnosti v tejto správe sú hodnotené ako súčasť výsledkov kontroly za sústavu inšpekcie práce, ale zároveň sú osobitne prezentované v časti III.B, z dôvodu ich samostatného postavenia v danom období. Zdrojom uvedených údajov sú výstupy z informačného systému ochrany práce (ďalej „ISOP“) aktualizované k 15. januáru 2021.

III.A. Výsledky kontroly

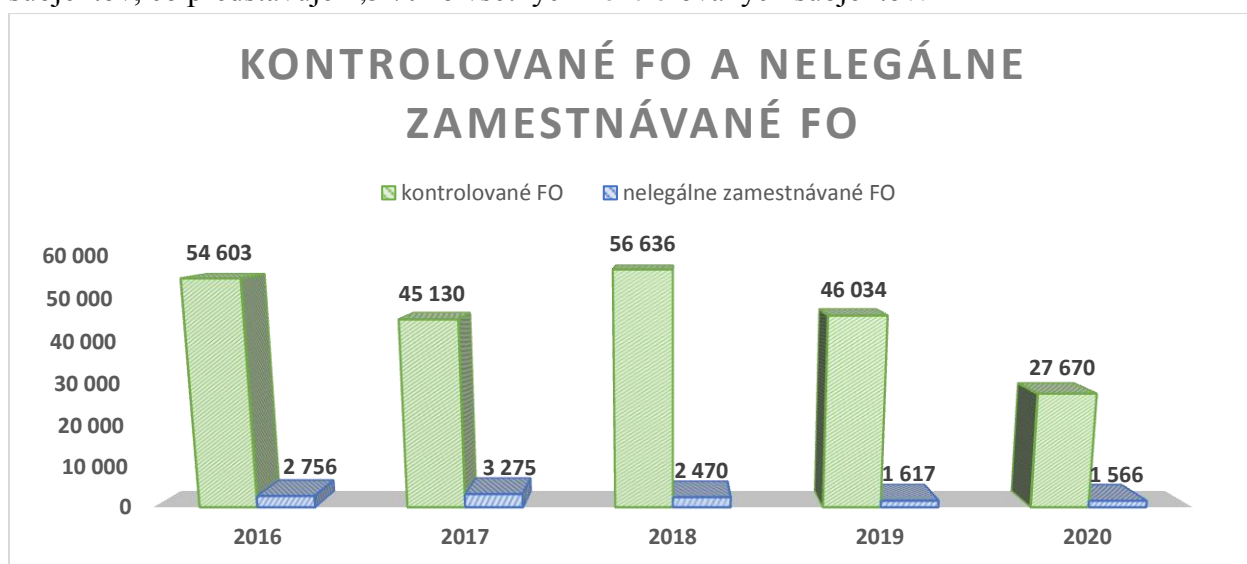
Inšpektoráty práce v roku 2020 vykonali celkovo 12 946 kontrol zameraných na preverenie dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, v rámci ktorých bolo skontrolovaných 11 695 subjektov (právnických osôb a fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi) a 27 670 fyzických osôb vykonávajúcich prácu na pracoviskách kontrolovaných subjektov. Inšpekciou práce bolo odhalených 531 subjektov – zamestnávateľov, ktorí porušili zákaz nelegálneho zamestnávania tým, že nelegálne zamestnávali spolu 1 566 fyzických osôb.

Údaje o vykonaných kontrolách dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a ich výsledkoch znázorňuje nasledujúci graf.

Graf č. 1

Z počtu skontrolovaných subjektov (11 695) bolo zistené nelegálne zamestnávanie 531 subjektov, čo predstavuje 4,5 % zo všetkých kontrolovaných subjektov.

Graf č. 2

Zo skontrolovaných 27 670 fyzických osôb bolo zistené nelegálne zamestnávanie 1 566 fyzických osôb, čo predstavuje 5,7 % zo všetkých kontrolovaných osôb.

Počet 1 566 odhalených nelegálne zamestnávaných fyzických osôb zahŕňa 408 nelegálne zamestnávaných žien a 1 158 nelegálne zamestnávaných mužov. Inšpektori práce v roku 2020 zistili 28 prípadov nelegálneho zamestnávania mladistvých fyzických osôb.

Kontrolou bolo zistené nelegálne zamestnávanie 683 fyzických osôb – cudzincov (príloha k správe – tabuľka č. 2a). Do uvedeného počtu nelegálne zamestnávaných cudzincov ISOP započítava tie fyzické osoby, ktoré nie sú štátnymi príslušníkmi Slovenskej republiky. V počte 683 je zahrnutých 105 občanov členských štátov Európskej únie, 543 štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí mali oprávnenie na pobyt a 35 štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa na území Slovenskej republiky zdržiavali v rozpore so zákonom

o pobyte cudzincov, prípadne zákonom č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o azyle“).

Využívanie práce cudzincov v rozpore so zákonom č. 82/2005 Z. z. bolo zistené u občanov niektorých členských krajín Európskej únie. Z týchto najväčší počet tvorili nelegálne zamestnávajúci občania Poľska (62 občanov), Rumunska (11 občanov) a Maďarska (9 občanov), ktorých prácu využívali zamestnávateľia pôsobiaci najmä v odvetví stavebníctva. Z počtu 578 odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín tvorili najväčší počet občania Ukrajiny (367 osôb) a Srbska (168 osôb), ktorí boli nelegálne zamestnávajúci najmä zamestnávateľmi pôsobiacimi v odvetví odborných vedeckých a technických činností, administratívnych a podporných služieb (do ktorého patrí aj zamestnávanie agentúrami dočasného zamestnávania), v odvetví priemyselnej výroby a stavebníctva. Najčastejšie bolo zistené nelegálne zamestnávanie cudzincov v dôsledku nespĺňania podmienok na ich zamestnávanie podľa zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o službách zamestnanosti“). Prehľad o počtoch odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania cudzincov je uvedený v prílohe k správe – tabuľka č. 3a.

Dôležitým ukazovateľom, ktorý dotvára celkový obraz štruktúry nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, je aj počet zistených členených podľa najvýznamnejších rizikových odvetví ekonomických činností. Počty odhalených nelegálne zamestnávaných fyzických osôb boli v absolútnych číslach najvyššie v odvetviach ako je stavebníctvo (467), priemyselná výroba (242) a odborné, vedecké a technické činnosti (237). Celkový prehľad o počtoch kontrolovaných fyzických osôb a nelegálne zamestnávaných fyzických osôb v členení podľa odvetví ekonomických činností je uvedený v prílohe k správe – tabuľka č. 4a.

Zákaz nelegálneho zamestnávania bol porušovaný najviac malými zamestnávateľmi s počtom zamestnancov 1 – 9 (príloha k správe – tabuľka č. 5a), a to v absolútnych číslach 774 fyzických osôb. Táto skutočnosť bola zistená aj v predchádzajúcich 4 kalendárnych rokoch.

V roku 2020 bol zákaz nelegálneho zamestnávania najviac porušovaný spoločnosťami s ručením obmedzeným (nelegálne zamestnávali 906 fyzických osôb). Rovnaký trend v porušovaní zákazu nelegálneho zamestnávania, keď zamestnávateľia s uvedenou právnou formou najčastejšie porušovali zákaz nelegálneho zamestnávania, badať aj v predchádzajúcich rokoch. Rovnako ako v minulom roku je alarmujúcim ukazovateľom pomerne vysoký počet porušení zákazu nelegálneho zamestnávania zistený u zahraničných osôb, a to v celkovom počte 321 nelegálne zamestnaných fyzických osôb (príloha k správe – tabuľka č. 6a), ktoré tak tvoria druhý najčastejšie sa vyskytujúci typ právnej formy nelegálne zamestnávajúcich subjektov.

Najvyšší počet nelegálne zamestnávaných fyzických osôb bol odhalený u zamestnávateľov so sídlom v Nitrianskom kraji (467) a najnižší u zamestnávateľov so sídlom v Trnavskom kraji - 78 (príloha k správe – tabuľka č. 7a).

Inšpektori práce v roku 2020 zistili nelegálne zamestnávanie 1 566 fyzických osôb, z ktorých 620 vykonávalo pre zamestnávateľa závislú prácu bez založeného (písomne uzatvoreného) pracovnoprávneho vzťahu.

V 447 prípadoch bolo porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania spôsobené nesplnením prihlasovacej povinnosti zamestnávateľa voči Sociálnej poisťovni za súčasnej existencie založeného pracovnoprávneho vzťahu v zmysle novely zákona č. 82/2005 Z. z. účinnej od 1. januára 2018.

Zamestnávanie štátneho príslušníka tretej krajiny, u ktorého neboli splnené podmienky na jeho zamestnávanie podľa osobitného predpisu, t. j. nemal vydané povolenie na prechodný pobyt na účely zamestnania alebo povolenie na zamestnanie, resp. nespĺňal stanovené podmienky bolo zistené v 464 prípadoch.

V roku 2020 bolo zistené aj nelegálne zamestnávanie 35 štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s ustanoveniami zákona o pobyte cudzincov alebo zákona o azyle a ktorí vykonávali závislú prácu (príloha k správe – tabuľka č. 8a).

Zohľadňujúc momentálny stav na pracovnom trhu Slovenskej republiky sa v priebehu roka 2020 neuskutočnila žiadna mimoriadna úloha zameraná na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania.

Inšpektoráty práce v roku 2020 zistili 21 prípadov porušenia zákazu prijatia služby, resp. práce v zmysle § 7b ods. 5 zákona č. 82/2005 Z. z., t. j. služby, resp. práce dodávanej odberateľovi služby subjektom, ktorý nelegálne zamestnával. Za uvedené porušenia navrhli pokuty v celkovej sume 251 500 eur (z toho 3 pokuty v celkovej sume 10 000 eur právoplatne uložených).

Nemožno opomenúť ani prínos fungovania inšpektorátov práce spočívajúci v predchádzaní nelegálnemu zamestnávaniu, čo je prínos celospoločenský spočívajúci najmä v intenzívnejšej kontrole z hľadiska počtov výkonov a denného času, v ktorom sa kontrola realizuje. Toto preventívne pôsobenie je dosahované šírením informácií o spôsoboch, ako účinne dodržiavať právne predpisy a upozorňovaním na negatívne dôsledky nelegálneho zamestnávania s priamym ekonomickým dopadom na zamestnávateľov neporovnateľne finančne náročnejším, ako je finančný efekt využívania nelegálneho zamestnávania.

III.B. Činnosť inšpektorov práce vykonávajúcich prevažne kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania (IKNZ – KOBRA)

Z dôvodu samostatného vykazovania výkonov inšpektorov práce vykonávajúcich prevažne kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania v roku 2020 je tejto skupine inšpektorov práce v rámci tejto správy venovaný samostatný priestor.

Rok 2020 bol siedmym kalendárnym rokom, za ktorý je možné vyhodnotiť činnosť IKNZ – KOBRA. Tieto špecializované tímy inšpektorov práce pôsobili na inšpektorátoch práce od 1. októbra 2013. Svoju činnosť zameriavali výhradne na odhaľovanie porušení zákazu nelegálneho zamestnávania, prípadne na dodržiavanie ustanovení Zákonníka práce upravujúcich výkon závislej práce. Inšpektori práce týchto oddelení sa počnúc dňom 1. augusta 2020 organizačne zaradili pod oddelenia pracovnoprávných vzťahov v záujme

efektívnejšej internej spolupráce. Títo inšpektori práce pracovali efektívne, aktívne vyhľadávali subjekty, v ktorých by mohlo dochádzať k porušovaniu zákazu nelegálneho zamestnávania, zisťovali informácie v teréne a pružne reagovali na potrebu vykonať inšpekciu práce. Zároveň sú materiálne a technicky vybavení na vycestovanie a konajú operatívne z hľadiska času výkonu kontroly.

Celkové výsledky činnosti IKNZ – KOBRA sú zahrnuté vo výsledkoch kontrol, uvedených v predchádzajúcej časti III.A. Podiel výsledkov činnosti IKNZ – KOBRA na celkových počtoch odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania predstavuje 88,2 %-ný podiel na celkových zisteniach orgánov inšpekcie práce (počtu odhalených nelegálne zamestnaných osôb). Tento podiel IKNZ – KOBRA na celkových výsledkoch je porovnateľný s rokom 2019, kedy tvoril 81,7 %-ný podiel.

Inšpektori práce IKNZ – KOBRA v roku 2020 zrealizovali 7 410 kontrol zameraných na preverenie dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, v rámci ktorých bolo skontrolovaných 6 975 subjektov (právnických osôb a fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi) a 13 805 fyzických osôb vykonávajúcich prácu na pracoviskách kontrolovaných subjektov. Porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania zistili u 442 (6,3 %) zamestnávateľov, ktorí nelegálne zamestnávali 1 381 (10 %) fyzických osôb. Úspešnosť odhaľovania prípadov porušenia nelegálneho zamestnávania je v percentuálnom vyjadrení vyššia v porovnaní s celkovými výsledkami kontrol nelegálneho zamestnávania za sústavu inšpekcie práce (príloha k správe – tabuľka č. 1a IKNZ – KOBRA).

Počet odhalených nelegálne zamestnávaných fyzických osôb 1 381 zahŕňa 313 nelegálne zamestnávaných žien a 1068 nelegálne zamestnávaných mužov (príloha k správe – tabuľka č. 2a IKNZ – KOBRA).

Inšpektormi práce IKNZ – KOBRA bolo odhalené nelegálne zamestnávanie cudzincov v počte 673 fyzických osôb, ktoré zahŕňa 102 štátnych príslušníkov členských štátov Európskej únie a 571 štátnych príslušníkov tretích krajín (príloha k správe – tabuľka č. 3a IKNZ – KOBRA). Prevažujúcim spôsobom porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania vo vzťahu k cudzincom bolo nepochopenie podmienok na ich zamestnanie podľa osobitného predpisu (462 osôb) a nesplnenie prihlasovacej povinnosti zamestnávateľa voči Sociálnej poisťovni za súčasnej existencie založeného pracovnoprávneho vzťahu v zmysle novely zákona č. 82/2005 Z. z. účinnéj od 1. januára 2018 (108 osôb). Najmenej početnými boli prípady nelegálneho zamestnávania cudzincov, ktorí sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s ustanoveniami zákona o pobyte cudzincov alebo zákona o azyle a ktorí vykonávali závislú prácu, čo inšpektori práce IKNZ – KOBRA odhalili u 35 osôb.

Štruktúra zamestnávateľov, u ktorých bolo inšpektormi práce IKNZ – KOBRA zistených najviac porušení zákazu nelegálneho zamestnávania, je podobná ako pri výsledkoch kontrol za celú sústavu inšpekcie práce. Porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania sa dopúšťajú najmä zamestnávateľia s počtom zamestnancov 1 – 9 a z hľadiska právnej formy sú to najmä spoločnosti s ručením obmedzeným nasledované fyzickými osobami – podnikateľmi. Rovnako ako v minulých rokoch možno hovoriť o pomerne vysokom počte zistení nelegálneho zamestnávania u zahraničných osôb (príloha k správe – tabuľky č. 5a IKNZ – KOBRA a č. 6a IKNZ – KOBRA).

Z hľadiska územnej pôsobnosti inšpektorátov práce bolo zistených najviac prípadov nelegálneho zamestnávania v Nitrianskom kraji. Inšpektori práce IKNZ – KOBRA odhalili v roku 2020 v tomto kraji celkovo 448 prípadov nelegálneho zamestnávania (príloha k správe – tabuľka č. 7a IKNZ – KOBRA)..

Za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania bolo v roku 2020 právoplatne uložených 564 pokút v sume 2 633 600 eur (príloha k správe – tabuľka č. 9a OKNZ – KOBRA).

III.C. Sankcie

Inšpektoráty práce v roku 2020 (vrátane IKNZ – KOBRA) právoplatne uložili pokuty za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania 702 zamestnávateľom v sume 3 077 400 eur.

Počet právoplatne uložených pokút v roku 2020 (702) je v porovnaní s rokom 2019 (764) nižší o 8,1 %. Suma právoplatne uložených pokút v roku 2020 (3 077 400) je v porovnaní s rokom 2019 (3 278 900) nižšia o 6,1 %.

Najvyšší počet pokút bol uložený zamestnávateľom vykonávajúcim svoje činnosti v nasledujúcich odvetviach ekonomických činností: stavebníctvo – 228 pokút v sume 1 027 600 eur, veľkoobchod a maloobchod – 109 pokút v sume 345 000 eur, ubytovacie a stravovacie služby – 99 pokút v sume 271 000 eur. Počet uložených pokút v týchto odvetviach čiastočne súvisí s vysokým počtom odhalených subjektov prevažne v rizikových odvetviach (príloha k správe – tabuľka č. 9a). V prílohe k správe sú počty a sumy právoplatne uložených pokút uvedené aj za obdobie predchádzajúcich štyroch kalendárnych rokov.

Z hľadiska posudzovania počtu právoplatne uložených pokút v súvislosti s veľkosťou zamestnávateľa určenou počtom zamestnancov bolo najviac pokút uložených zamestnávateľom s počtom zamestnancov 1 – 9, a to 497 pokút v sume 1 893 100 eur (príloha k správe - tabuľka č. 10a). Trend v ukladaní najvyššieho počtu pokút práve tejto skupine zamestnávateľov, tzv. mikropodnikov, je rovnaký za celé sledované obdobie rokov 2016 až 2020.

Zamestnávateľmi, ktorým boli právoplatne uložené pokuty za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania, boli prevažne spoločnosti s ručením obmedzeným – 390 pokút v sume 1 676 700 eur a fyzické osoby, ktoré sú podnikateľmi – 246 pokút v sume 881 400 eur. Pomerne vysoký je počet a suma pokút právoplatne uložených zahraničným osobám - 57 pokút v sume 491 300 eur (príloha k správe – tabuľka č. 11a).

IV. Kontrolná činnosť a zistenia Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny

Zákon o službách zamestnanosti ustanovuje do pôsobnosti ústredia práce a úradov práce povinnosť kontrolovať nelegálnu prácu a nelegálne zamestnávanie podľa osobitného predpisu (zákon č. 82/2005 Z. z.) a zistené prípady nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania oznamovať príslušnému inšpektorátu práce, Sociálnej poisťovni, a ak ide o nelegálne zamestnávanie štátneho príslušníka tretej krajiny, aj útvaru Policajného zboru.

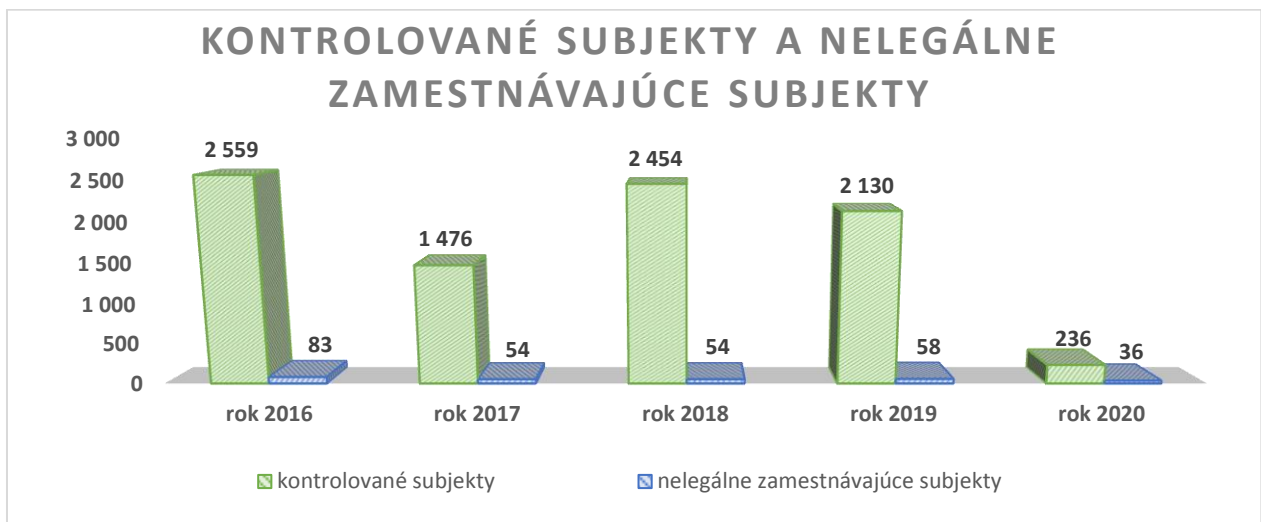

Kontrolná činnosť ústredia práce a úradov práce zameraná na vyhľadávanie a potieranie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bola v roku 2020 vykonávaná v rámci:

- zamerania kontrolnej činnosti na rok 2020,
- prešetrovania písomných podnetov fyzických a právnických osôb,
- prešetrovania podnetov, zaznamenaných z bezplatnej telefónnej linky zriadenej na ústredí,
- mimoriadnych celoslovenských úloh,
- rozhodnutia generálneho riaditeľa ústredia práce, resp. riaditeľov úradov práce.

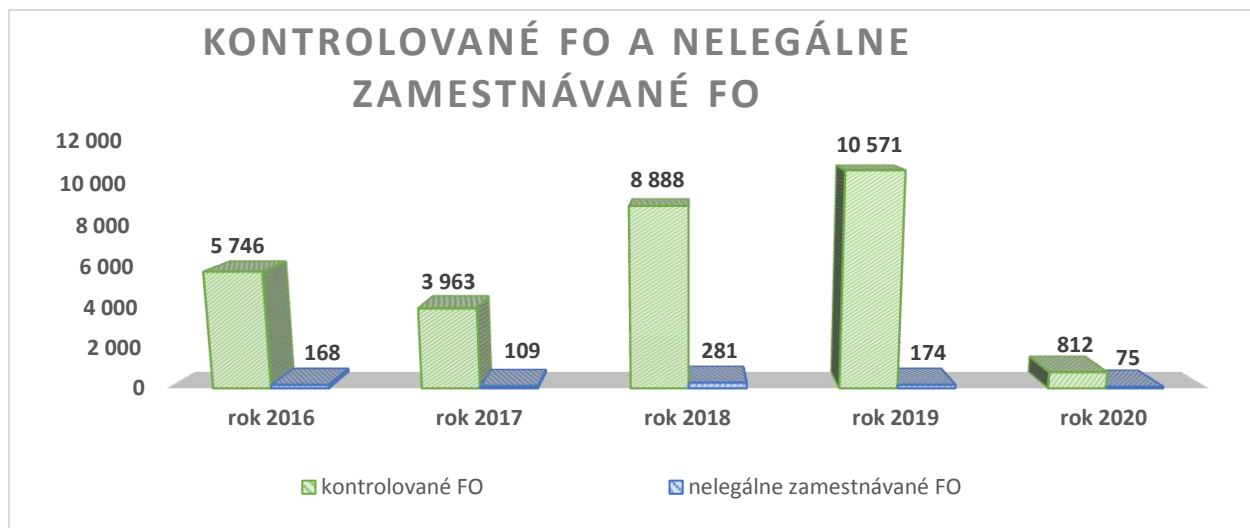
IV.A. Výsledky kontroly

V roku 2020 bolo zamestnancami útvarov kontroly úradov práce a zamestnancami ústredia práce vykonaných celkom 236 kontrol zameraných na preverenie dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, pričom bolo skontrolovaných celkom 812 fyzických osôb. Celkom bolo zistených 36 zamestnávateľov, ktorí nelegálne zamestnávali 75 osôb (príloha k správe – tabuľka č. 1b). Pre prehľadnosť uvádzame údaje aj v nasledujúcich grafoch.

Graf č. 3

Z celkového počtu 236 kontrolovaných subjektov bolo zistených 36 zamestnávateľov, ktorí zamestnávali nelegálne, čo predstavuje 15,3 %.

Graf č. 4

Z celkového počtu 812 skontrolovaných fyzických osôb bolo nelegálne zamestnávaných 75 osôb, čo predstavuje 9,2 % (príloha k správe – tabuľka č. 1b).

Nelegálne zamestnávanie žien bolo zistené v 34 prípadoch a nelegálne zamestnávanie mužov v 41 prípadoch. Nelegálne zamestnávanie mladistvých bolo v roku 2020 zistené v dvoch prípadoch (príloha k správe – tabuľka č. 2b).

V období od 01. 01. 2020 do 31. 12. 2020 nebola zrealizovaná mimoriadna celoslovenská aktivita zameraná na kontrolu dodržiavania zákona č. 82/2005 Z. z.

Najvyšší výskyt kontrol dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania bol v roku 2020 zaznamenaný u zamestnávateľských subjektov s počtom zamestnancov 1 až 9 a 10 až 49. V uvedených subjektoch bolo skontrolovaných 601 osôb (čo predstavuje 74 % z celkového počtu skontrolovaných osôb), z toho bolo zistených nelegálne zamestnaných 36 osôb (48 % spomedzi všetkých zistených nelegálne pracujúcich osôb). Príloha k správe – tabuľka č. 5b.

Najvyšší počet skontrolovaných osôb bol zaznamenaný u zamestnávateľov s právnou formou spoločnosť s ručením obmedzeným spolu 619, z toho zistených nelegálne zamestnaných 63 osôb (príloha k správe – tabuľka č. 6b).

Z hľadiska odvetví hospodárstva bolo v roku 2020 skontrolovaných najviac osôb v odvetví priemyselnej výroby – 231 osôb a odvetví veľkoobchodu a maloobchodu – 276 osôb. Najviac nelegálne zamestnávaných osôb bolo zistených v odvetví priemyselnej výroby, a to 39 osôb (príloha k správe – tabuľka č. 4b).

V prílohe k správe - tabuľke č. 7c sú uvedené údaje o počte nelegálne zamestnávaných osôb podľa krajov. Výsledky kontroly potvrdzujú trend predchádzajúcich rokov. V krajoch so silným trhom práce (NR, TT), s prítomnosťou zahraničných investorov, výskytom automobilového priemyslu a iných pracovných príležitostí dosahuje porušovanie zákazu nelegálneho zamestnávania stabilne vysoké hodnoty.

Kontrolóri úradov práce v roku 2020 vykonali celkom 20 kontrol u zamestnávateľov, ktorí zamestnávali aj štátnych príslušníkov tretích krajín, pričom boli zistení 9 zamestnávateľa,

ktorí nelegálne zamestnávali 43 štátnych príslušníkov tretích krajín. Z toho 34 u ktorých neboli splnené podmienky na ich zamestnávanie podľa osobitného predpisu, t. j. napríklad nemali vydané povolenie na zamestnanie a 9 štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s ustanoveniami zákona o pobyte cudzincov alebo zákona o azyle a ktorí vykonávali závislú prácu. Jednalo sa o 28 občanov Ukrajiny a 15 občanov Srbska, ktorí pracovali prevažne v oblasti priemyselnej výroby (príloha k správe – tabuľka č. 3b).

Z celkového počtu zistených nelegálne zamestnávaných osôb (75) za rok 2020 bolo zistené porušenie zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v 16 prípadoch bez založenia pracovnoprávneho vzťahu v predpísanej písomnej forme, v 16 prípadoch nedošlo k včasnému prihláseniu zamestnancov na základe založeného pracovnoprávneho vzťahu do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne, v 34 prípadoch neboli splnené podmienky na zamestnávanie podľa osobitného predpisu. Nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretej krajiny, ktorí sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s osobitným predpisom, bolo zo strany úradov práce, resp. ústredia práce zistené v 9 prípadoch (príloha k správe – tabuľka č. 8b).

Z celkového počtu zistených nelegálne zamestnávaných osôb (75) za rok 2020 bolo zistených 5 uchádzačov o zamestnanie (UoZ), z toho poberajúcich sociálne dávky 2 UoZ. Na základe uvedených zistení boli podané 2 návrhy na vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie (príloha k správe – tabuľka č. 12).

IV.B. Sankcie

Kontrolóri úradov práce v roku 2020 na základe kontrolných zistení vydali v zmysle ustanovenia § 68a zákona o službách zamestnanosti celkom 35 rozhodnutí o uložení pokuty v celkovej výške 288 200 eur.

Najčastejšie boli uložením pokút postihované zamestnávateľské subjekty s počtom zamestnancov 1 až 9, stalo sa tak v 18 prípadoch (príloha k správe - tabuľka č. 10b). Uvedený fakt priamo súvisí s najvyššou mierou výskytu porušení zákona č. 82/2005 Z. z. u tejto skupiny zamestnávateľov. V tejto kategórii zamestnávateľských subjektov bola v 26 prípadoch právoplatne uložená pokuta spoločnostiam s ručením obmedzeným v celkovej sume 258 200 eur (príloha k správe – tabuľka č. 11b).

Z hľadiska odvetví hospodárstva možno uviesť, že najviac postihov bolo uložených v odvetviach veľkoobchod a maloobchod, ubytovacie a stravovacie služby a priemyselná výroba. Prehľadné údaje o výške právoplatných pokút, členených podľa ekonomickej klasifikácie, za zistené porušenie právnych predpisov v oblasti nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania sú uvedené v prílohe k správe – tabuľke č. 9b.

V roku 2020 boli uložené dve poriadkové pokuty v sume 4 000 eur.

V. Kontrolná činnosť a výsledky kontroly iných orgánov

Inšpektoráty práce, ústredie práce a úrady práce spolupracujú pri výkone kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania s inými orgánmi štátnej správy a s Prezídiom Policajného zboru.

V.A. Prezídium Policajného zboru SR

Súčinnosť kontroly podnikateľských subjektov zamerané na odhaľovanie prípadov nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v roku 2020 za Policajný zbor vykonávali príslušníci Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru a príslušníci jednotlivých krajských riaditeľstiev Policajného zboru.

Príslušníci Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru sa počas kontrol zameriavali predovšetkým na vyhľadávanie štátnych príslušníkov tretích krajín s nelegálnym pobytom v Slovenskej republike a ďalšie porušovanie ustanovení zákona o pobyte cudzincov a na vyhľadávanie a identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi v zmysle § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Príslušníci krajských riaditeľstiev Policajného zboru poskytli kontrolným orgánom asistenciu pri vykonávaní kontrol v zmysle § 2 a § 3 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. Keďže útvary Policajného zboru nie sú kontrolným orgánom v zmysle zákona č. 82/2005 Z. z., zistenia porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania boli realizované oprávnenými kontrolnými orgánmi.

V spolupráci s kontrolnými orgánmi skontrolovali príslušníci Policajného zboru celkovo 81 podnikateľských subjektov. V rámci uvedených kontrol, ktoré boli zamerané na dodržiavanie zákazu nelegálneho zamestnávania, kontrolu pobytu cudzincov a odhaľovanie obetí obchodovania s ľuďmi, bolo skontrolovaných celkovo 1 386 osôb, z toho 803 občanov Slovenskej republiky a 583 cudzincov. Vykonanými kontrolami bolo zistených 16 subjektov, ktoré porušili ustanovenia zákona č. 82/2005 Z. z. tým, že nelegálne zamestnávali 18 kontrolovaných občanov SR a 177 cudzincov.

Nelegálne zamestnaní cudzinci vykonávali prácu predovšetkým v oblasti priemyselnej výroby, ubytovacích a stravovacích služieb a stavebníctva.

V roku 2020 sa Slovenská republika zapojila do celoeurópskych akčných dní, ktoré boli vykonávané orgánmi činnými v trestnom konaní, zamerané na organizované zločinecké skupiny (OCG), ktoré obchodujú so zraniteľnými osobami. Spoločné akčné dni boli vykonávané pod záštitou EUROPOLU a boli tematicky orientované na zisťovanie, respektíve odhaľovanie pracovného vykorisťovania. Počas akčných dní organizovaných v mesiaci september 2020 vykonali príslušníci Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru spolu s inšpektormi práce kontrolu 41 podnikateľských subjektov, a to najmä v oblasti stavebníctva, obchodu a priemyslu. Počas vykonaných kontrol bolo skontrolovaných spolu 615 osôb, z toho 239 cudzincov pochádzajúcich z rôznych krajín (najmä Ukrajiny). Pri tejto akcii bolo zistených 39 nelegálne zamestnaných osôb.

Všetky vyššie uvedené zistenia Policajného zboru sú zahrnuté v celkových zisteniach kontrolných orgánov podľa zákona č. 82/2005 Z. z.

VI. Spoločné závery

Kontrola dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je jednou z priorit orgánov dozoru – inšpektorátov práce, ústredia práce a úradov práce.

V roku 2020 kontrolné orgány vykonali **13 182** kontrol zameraných na preverenie dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, v rámci ktorých bolo skontrolovaných **11 931** zamestnávateľov a **28 482** fyzických osôb vykonávajúcich prácu na pracoviskách kontrolovaných zamestnávateľov. Vykonanými kontrolami bolo odhalených **567** zamestnávateľov, ktorí porušili zákaz nelegálneho zamestnávania tým, že nelegálne zamestnávali **1 641** fyzických osôb. Spoločné výsledky činnosti kontrolných orgánov sú uvedené v prílohe k správe – tabuľka č. 1.

Rok 2020 bol rokom bezprecedentnej celospoločenskej zmeny ovplyvnenej pandémiou COVID-19. Táto pandémia spôsobila obmedzenie podnikateľskej aktivity v zasiahnutých sektoroch, a tým pádom ovplyvnila aj činnosť kontrolných orgánov.

Vzhľadom na vyššie uvedené bol uvedenou situáciou ovplyvnený počet odhalených nelegálne zamestnaných fyzických osôb, ktorý je v porovnaní s výsledkami dosiahnutými v predchádzajúcich štyroch kalendárnych rokoch najnižší. V roku 2020 bolo odhalených 1 641 nelegálne zamestnaných fyzických osôb, čo predstavuje v porovnaní s výsledkami dosiahnutými v roku 2019 (1 791) pokles o 8,4 %.

Na predmetnom poklese sa nepochybne podpísal aj pokračujúci vplyv novely zákona č. 82/2005 Z. z. účinnej od 1. januára 2018, ktorou došlo k zmierneniu skutkovej podstaty nelegálneho zamestnávania spočívajúceho v oneskorenom prihlásení zamestnancov do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne.

Aj napriek vyššie uvedenému poklesu vykazovali kontrolné orgány výrazne vyššiu efektivitu v nachádzaní prípadov nelegálneho zamestnávania v pomere k množstvu vynaloženého úsilia (počtu vykonaných kontrol, počtu skontrolovaných zamestnávateľov a zamestnancov).

Následkom vyššie uvedeného vykazuje celkový percentuálny podiel odhalených nelegálne zamestnaných osôb vzhľadom k celkovému počtu skontrolovaných osôb nárast (tento podiel bol v roku 2020 vo výške 5,8 %, zatiaľ čo v predchádzajúcom roku to bolo 3,2 %).

Rovnako vykazuje nárast aj celkový percentuálny podiel odhalených nelegálne zamestnávajúcich subjektov vzhľadom k celkovému počtu skontrolovaných subjektov (tento podiel bol v roku 2020 vo výške 4,8 %, zatiaľ čo v predchádzajúcom roku to bolo 3,8 %).

K úspešnému odhaľovaniu nelegálneho zamestnávania prispeli významným podielom inšpektori práce špecializovaní na odhaľovanie tohto typu protiprávneho konania (do 31. 07. 2020 zaradení v oddeleniach kontroly nelegálneho zamestnávania).

Celkový počet 1 641 nelegálne zamestnaných fyzických osôb zahŕňa 442 nelegálne zamestnaných žien a 1 199 nelegálne zamestnaných mužov. Teda z hľadiska rozdelenia

odhalených nelegálne zamestnávaných osôb podľa pohlavia bol zistený prevažujúci podiel osôb mužského pohlavia. Podiel mužov tvoril 73,1 % na celkových zisteniach. V rámci uvedeného počtu bolo zistené nelegálne zamestnávanie celkovo 30 mladistvých osôb. Podrobné údaje o zisteniach nelegálneho zamestnávania fyzických osôb rozdelené podľa pohlavia obsahuje príloha k správe v tabuľke č. 2.

Celkový počet nelegálne zamestnaných osôb tvorilo 105 štátnych príslušníkov členských štátov Európskej únie. Taktiež bolo zistené nelegálne zamestnávanie 577 štátnych príslušníkov tretích krajín s povolením na pobyt v Slovenskej republike, najmä štátnych príslušníkov Ukrajiny (príloha k správe – tabuľka č. 2 a 3). Iba v prípade 44 štátnych príslušníkov tretích krajín, bolo zistené porušenie § 2 ods. 3 zákona č. 82/2005 Z. z., t. j. sa jednalo o štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa zdržiavali na území Slovenskej republiky v rozpore s osobitným predpisom (zákonom o pobyte cudzincov, zákonom o azyle) a ktorí vykonávali závislú prácu.

Najviac zistených nelegálne zamestnávaných osôb bolo odhalených v odvetví stavebníctva (474, čo predstavuje 28,9 % z celkového počtu nelegálne zamestnávaných osôb), v odvetví priemyselnej výroby (281, čo predstavuje 17,1 % z celkového počtu nelegálne zamestnávaných osôb) a v odvetví odborných, vedeckých a technických činnosti (237, čo predstavuje 14,4 % z celkového počtu nelegálne zamestnávaných osôb).

Z hľadiska členenia zamestnávateľov podľa veľkosti, zákaz nelegálneho zamestnávania najviac porušujú zamestnávatelia s počtom zamestnancov od 1 do 9, tzv. mikropodniky. Počet odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania je najvyšší u zamestnávateľov s právnou formou podnikania spoločnosť s ručením obmedzeným (príloha k správe – tabuľky č. 4 až 6).

Z hľadiska priestorovej lokalizácie počtu prípadov nelegálneho zamestnávania bolo najviac prípadov zistených v Nitrianskom kraji (490), čo predstavuje takmer 30 % všetkých zistených prípadov, v Trenčianskom kraji (255), čo predstavuje 15,5 % všetkých zistených prípadov a v Košickom kraji (233), čo predstavuje 14,2 % všetkých zistených prípadov. Podrobné údaje o zisteniach nelegálneho zamestnávania fyzických osôb rozdelené podľa krajov obsahuje príloha k správe v tabuľke č. 7.

Aj pod vplyvom vyššie uvedených okolností v roku 2020 vykazuje počet, ako aj suma ukladaných pokút v roku 2020 pokles oproti roku 2019. Zatiaľ čo v roku 2020 bolo orgánmi inšpekcie práce, ústredím práce a úradmi práce právoplatne uložených 737 pokút v sume 3 365 600 eur, v roku 2019 to bolo 817 právoplatne uložených pokút v celkovej sume 3 647 200 eur, čo predstavuje 7,7 %-ný pokles v sume právoplatne uložených pokút a 9,8 %-ný pokles v počte právoplatne uložených pokút (príloha k správe – tabuľka č. 9 a 10).

Z celkových výsledkov zisťovania porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania možno pozorovať zásadné zmeny oproti zisteniam realizovaným v minulých rokoch. Najvýraznejšiu zmenu v roku 2020 predstavuje nárast celkového počtu prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín (nárast o 17,4 % celkového počtu prípadov oproti roku 2019). Naďalej možno pozorovať pomerne vysoký podiel štátnych príslušníkov tretích krajín (najmä štátnych príslušníkov tretích krajín pochádzajúcich z Ukrajiny), ktorí v konečnom súčte tvoria 37,8 % všetkých nelegálne zamestnávaných osôb.

Aj v tomto roku je potrebné upozorniť na pomerne časté prípady nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín subjektmi usadenými v zahraničí, ako aj tvorbu sofistikovaných schém zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú na ceste ku koncovému odberateľovi služby alebo práce na Slovensku presúvaní reťazou viacerých subjektov. Uvedené činnosti a postupy zamestnávateľov značne sťažujú možnosti kontrolných orgánov pri preverovaní dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania na území Slovenskej republiky a pri následnom vyvodzovaní zodpovednosti za jeho porušovanie.

Čoraz aktuálnejšou sa v oblasti nelegálneho zamestnávania stáva otázka riešenia tohto problému v kontexte nedeklarovanej práce, prípadne nesprávne alebo neúplne deklarovanej práce, ktorá sa prejavuje napríklad vo forme vyplácania častí miezd na ruku, vedení nezodpovedajúcich evidencií pracovného času, ako aj nútení zamestnancov k výkonu závislej práce na živnosť. Dôležitým krokom v tejto súvislosti je úzka spolupráca medzi orgánmi inšpekcie práce a Sociálnou poisťovňou. Uvedenými javmi, ktoré sú rovnako negatívne ako existujúce zákonom popísané modely nelegálneho zamestnávania, je potrebné sa zaoberať v celom kontexte ich dopadov na spoločnosť.